

Wojciech Błażejowski

Państwowa Wyższa Szkoła Techniczno-Ekonomiczna
im. ks. B. Markiewicza w Jarosławiu

wojciech.blazejewski@pwste.edu.pl <https://orcid.org/0000-0002-5137-2133>

Współpraca uczelni wyższej z przedszkolami i szkołami podstawowymi w środowisku lokalnym

*Cooperation of the university with kindergartens and primary
schools in the local environmen*

Abstrakt: Dążąc do przygotowania oferty współpracy naukowej placówek przedszkolnych i szkolnych z Uczelnią (PWSTE w Jarosławiu), przeprowadzono badania sondażowe w środowisku lokalnym na temat aktualnych potrzeb w dziedzinie kształcenia ustawicznego nauczycieli. Zebrane od dyrektorów i nauczycieli opinie, oceny i postulaty, uporządkowano oraz opatrzono stosownym komentarzem. Sformułowano także wynikające z badań wnioski z myślą o wykorzystaniu ich przy opracowywaniu koncepcji dalszej owocnej współpracy praktyków z pracownikami naukowo-dydaktycznymi szkoły wyższej.

Słowa kluczowe: formy współpracy z uczelnią, edukacja nauczycieli, kształcenie ustawiczne, doskonalenie zawodowe nauczycieli

Abstract: In order to prepare an offer of scientific cooperation between pre-school and school institutions and the University, a survey was carried out in the local community on the current needs in the field of continuing education of teachers. Opinions, assessments and postulates collected from principals and teachers were collected, arranged and provided with an appropriate comment. The conclusions resulting from the research were also formulated with

a view to using them in the development of the concept of further fruitful cooperation between practitioners and academic staff of a university.

Keywords: forms of cooperation with the university, teacher education, lifelong learning, professional development of teachers

Jedną z kluczowych umiejętności nauczycielskich rozwijanych w trakcie studiów wyższych jest diagnozowanie i realizacja osobistych potrzeb w dziedzinie kształcenia ustawicznego. Zarówno sami wykładowcy, jak i studenci są świadomi faktu szybkiego starzenia się wiedzy poznawanej w ramach wieloletniej edukacji i ograniczonych możliwości wykorzystania jej do rozwiązywania coraz to nowych praktycznych problemów szkolnej codzienności.

Przygotowany do wykonywania zawodu absolwent kierunku nauczycielskiego powinien dysponować umiejętnością samokształcenia w takim stopniu, by mimo dynamicznych zmian zachodzących w życiu społecznym, jego tzw. przydatność zawodowa nie uległa wraz z wiekiem istotnemu ograniczeniu.

Samokształcenie jest procesem trudnym z uwagi m.in. na czasochłonność i brak niejednokrotnie trafnych wskazówek ze strony specjalistów, dotyczących np. wartościowych źródeł wiedzy, wzorów nowoczesnych rozwiązań metodyczno-organizacyjnych, przykładów udanych innowacji. Jego szczególne znaczenie dla jakości pracy dydaktyczno-wychowawczej sprawia, że wielce uzasadnionym jest organizowanie dla nauczycieli stosownego wsparcia o charakterze instytucjonalnym.

Chociaż na tzw. rynku usług edukacyjnych ofert dla nauczycieli nie brakuje, to jednak szczególną rolę w tej dziedzinie powinny odgrywać, ze zrozumiałych względów, uczelnie wyższe. Jak powszechnie wiadomo cieszą się one wśród większości nauczycieli pełnym uznaniem z racji wysokiej jakości organizowanych form kształcenia ustawicznego – m.in. studiów podyplomowych, konferencji naukowych, seminariów.

Specyfika dyscypliny naukowej, jaką jest pedagogika i nauki o edukacji, a także społeczny prestiż zawodu nauczyciela skłaniają do refleksji, że kontakt absolwenta z uczelnią nie powinien urywać się z chwilą uzyskania dyplomu i rozpoczęcia pracy w wyuczonym zawodzie. Powinien trwać przez długie lata, ku obopólnej korzyści, umożliwiać wymianę doświadczeń, dyskusję teoretyków z praktykami, wzajemną inspirację do podejmowania twórczych działań w dziedzinie rozwiązywania coraz to nowych, wynikających z rozwoju (postępu) społecznego problemów.

Teorie pedagogiczne, mające służyć praktyce szkolnej, nie mogą być konstruowane w oderwaniu od realiów panujących w placówkach edukacyjnych, ignorować autentyczne potrzeby uczniów, ich rodziców i kadry nauczycielskiej. Im ściślejsze, pełniejsze i częstsze pozostaną kontakty czynnych zawodowo absolwentów z uczelnią, tym większe będą szanse na ograniczenie tak często jeszcze krytykowanego zjawiska oderwania teorii naukowej od praktyki wychowawczej. Stan ten sprawia bowiem, że zwłaszcza nauczyciele początkujący, z niewielkim stażem zawodowym mogą napotykać na takie problemy, wobec których czują się bezradni, zagubieni, pozostawieni samym sobie, bez szans na kompetentną pomoc i wsparcie.

W tym aspekcie warto zwrócić uwagę na refleksje Józefa Kuźmy, dotyczące możliwości pomocy tym nauczycielom, wykorzystywanym za granicami, zwłaszcza w krajach zachodnich. Cytowany autor zwraca uwagę na to, że profesjonalny rozwój nauczycieli niekoniecznie może dokonywać się jedynie poprzez podejmowanie zbiorowych, zorganizowanych specjalnie dla tej grupy zawodowej, studiów podyplomowych, kursów itp. form kształcenia. Przytacza przykład amerykańskiego rozwiązania w dziedzinie wdrażania początkujących nauczycieli do zawodu, które obejmuje:

- *gorącą linię, która umożliwiła młodym adeptom zwracanie się o pomoc do swoich wychowawców z college'ów i uniwersytetów;*
- *wizytacje nauczycieli college'ów i uniwersytetów w szkołach, w celu wprowadzania korekty programów i efektywnego rozwiązywania problemów;*
- *kursy fakultatywne dla nauczycieli – absolwentów w macierzystych uczelniach w celu udzielenia pomocy w pierwszym roku pracy nauczycielskiej;*
- *gwarancje pomocy ze strony college'ów i uniwersytetów dla szkół zatrudniających absolwentów w celu zapewnienia efektywnej pracy w klasie (Kuźma, 2001).*

Potencjał naukowy, organizacyjny i techniczny uczelni wyższej sprawia, że ma ona do odegrania kluczową rolę w swoim środowisku społecznym w dziedzinie promowania i realizowania różnorodnych form kształcenia ustawicznego. Złłaszcza wyższa szkoła zawodowa, której absolwenci znaleźli zatrudnienie w najbliższej jej okolicy.

Zainteresowanie rozwojem karier zawodowych absolwentów, analizowanie informacji o ich osiągnięciach, potrzebach edukacyjnych, napotykanym wyzwaniach i problemach związanych z pełnionymi funkcjami i piastowanymi stanowiskami w miejscu pracy oraz lokalnej społeczności stanowi istotny element diagnozy jakości i ewaluacji procesu kształcenia wyższego. Umożliwia m.in. dokonywanie stosownych, wynikających ze zmiennych potrzeb korekt w programach studiów.

Doceniając rolę i rangę współpracy uczelni wyższej z instytucjami oświatowymi różnych szczebli w procesie ustawicznego podnoszenia jakości edukacji, postanowiono poznać opinie na temat możliwości jej nawiązywania, kontynuacji, zacieśniania. W tym celu sformułowano pytania, na które spodziewano się uzyskać odpowiedzi, umożliwiające dokładne poznanie aktualnych potrzeb, możliwości w tej dziedzinie.

Sondaż diagnostyczny przeprowadzono techniką ankiety on-line w pierwszym kwartale 2022 roku. Wzięło w nim udział 30 placówek, przedszkoli i szkół podstawowych z terenu jarosławskiego. Odpowiedzi udzielali ich dyrektorzy w imieniu grona pedagogicznego.

Pierwsze pytanie dotyczyło tego, które formy współpracy placówki z uczelnią wyższą cieszą się największym powodzeniem wśród nauczycieli, z racji swojej skuteczności. Około 65% respondentów wskazało, że są to konferencje metodyczne, warsztaty tematyczne, kursy kwalifikacyjne i doskonalące. Nieco mniej wskazań uzyskały studia podyplomowe, promowanie tzw. „dobrych praktyk” dla studentów – po 45%.

Nauczyciele mieli możliwość wypowiedzenia się w ankiecie na temat tego, jakiego rodzaju wsparcia oczekują w procesie swojego doskonalenia zawodowego od uczelni. Zgromadzone wyniki świadczą, że nauczyciele najczęściej pragną mieć możliwość obserwowania pokazowych zajęć o charakterze terapeutycznym (75% odpowiedzi). Może to świadczyć o narastającej skali rozmaitych zaburzeń rozwojowych dzieci i wzmożonego zapotrzebowania na terapię pedagogiczną w przedszkolach i szkołach podstawowych – zwłaszcza w klasach I-III.

Wyniki badań wskazują, że większość nauczycieli oczekuje również na organizowanie specjalnie dla nich przez pracowników dydaktycznych z uczelni pokazowych zajęć – lekcji z ich dziećmi (55%). Chcieliby również otrzymywać stosowne wsparcie w ramach współpracy przy konstruowaniu różnego rodzaju szkolnych i przedszkolnych programów – nauczania, profilaktycznych i wychowawczych (55%). Jedna trzecia badanych była zainteresowana wspólnym z nauczycielami akademickimi przygotowaniem i prowadzeniem tematycznych zebrań – spotkań z rodzicami swoich wychowanków.

Na pytanie o to, jakich konkretnie zagadnień powinno dotyczyć doskonalenie i kształcenie ustawiczne realizowane we współpracy z uczelnią, wszyscy respondenci odpowiedzieli zgodnie, że poznawania i wdrażania do codziennej praktyki nowych metod nauczania. Potwierdza to powszechnie znaną już dziś tezę, że wobec dynamicznych zmian realiów społecznych, postępu naukowo-technicznego, potrzebujemy pilnie zupełnie innej – odmiennej od tradycyjnie wykorzystywanej dydaktyki – a więc i innych metod nauczania.

Wielu nauczycieli podejmuje oddolnie inicjatywy – próby tzw. innowacji metodycznych w celu uatrakcyjnienia procesu kształcenia i poprawy jego efektywności, dlatego to im szczególnie zależy na wsparciu ze strony twórczych nauczycieli akademickich.

Wielu respondentów (55%) wskazywało na potrzebę objęcia kształceniem ustawicznym doskonalenia umiejętności motywowania dzieci do systematycznego wysiłku – nauki szkolnej. Staje się to, jak się okazuje, coraz powszechniejszym i trudniejszym wyzwaniem dla rodziców oraz nauczycieli, bo, jak twierdzi Michał Heller: *pedagogika jest teraz zdominowana przez trendy, które przyszły z Ameryki, i które głoszą, że trzeba uczyć bez wysiłku, nie stresować. (...) to jest zasadniczy błąd. To jest błąd nawet z punktu widzenia nauk przyrodniczych. „Informacja” w języku fizyki to jest „zawężenie możliwości”. Gdy mam zbiór chaotyczny, to tam nie ma informacji. Informacja pojawia się dopiero wtedy, gdy go uporządkuję, jedne możliwości odrzucę, a inne wybiorę. Im większe zawężenie, tym większa informacja. To wymaga pracy i energii. Nie ma tworzenia struktury „za darmo”. I jeśli dzieciakom próbuje się wmówić, że wiedzę można zdobyć bez wysiłku, to jest nieprawda. **Dziecko trzeba nauczyć wysiłku, trzeba, żeby ono pokochało wysiłek, zobaczyło, że on je wzbogaca. Oczywiście, wysiłek trzeba mądrze minimalizować, ale nie da się go całkowicie wyeliminować** (Heller, 2016).*

Większość nauczycieli wskazała także inne zagadnienia związane zapewne z codziennymi trudnościami w swojej pracy zawodowej, a mianowicie:

- profilaktyka agresji i przemocy wśród dzieci (70%);
- trudności wychowawcze (60%);
- praca z dziećmi uzdolnionymi (50%);
- współpraca z rodzicami swoich wychowanków (45%).

W ramach prowadzonych badań starano się ustalić ile czasu chcieliby poświęcić nauczyciele w trakcie trwania roku szkolnego na współpracę z uczelnią. Zdecydowana większość pytanych o to odpowiedziała, że powinno to być około 2 godzin miesięcznie (80%), a więc regularnie i zważywszy na znaczne obciążenia obowiązkami pozadydaktycznymi, stosunkowo często.

Aktualnie większość zatrudnionych nauczycieli posiada stopnie nauczyciela mianowanego lub dyplomowanego, co przekłada się z jednej strony na ich duże doświadczenie zawodowe, ale także na głęboką świadomość własnych konkretnych potrzeb w dziedzinie dalszego ciągłego rozwijania kompetencji pedagogicznych.

Wyniki przeprowadzonych badań ankietowych wskazują jednoznacznie na powszechną wolę kontynuowania znanej i praktykowanej od lat formy współpracy przedszkoli i szkół z uczelniami wyższymi, jaką stanowią praktyki studenckie. Taka współpraca umożliwia ciągły postęp i rozwój zarówno nauki, jak

również praktyki. W programach wielu kierunków studiów w tym także studiów nauczycielskich przewidziane są praktyki w instytucjach będących potencjalnymi miejscami zatrudnienia dla absolwentów. W trakcie praktyki odbywanej przez studenta w przedszkolu lub szkole pojawia się po raz pierwszy możliwość poznania i oceny tzw. *przydatności zawodowej* kandydata do zawodu nauczyciela. Ujawniają się jego predyspozycje psychiczne, postawy wobec obowiązków, talent pedagogiczny, odpowiedzialność i zrozumienie szczególnej misji społecznej, które to cechy są istotnymi komponentami nauczycielskich kompetencji.

Szeroka znajomość realiów szkolnych jest niezbędna nie tylko studentom – kandydatom do zawodu, ale także nauczycielom akademickim przygotowującym ich do jego wykonywania. Nauka w szkole wyższej na kierunku o profilu praktycznym nie może bowiem być oderwana od rzeczywistości społecznej i oświatowej – problemów i wyzwań z jakimi muszą mierzyć się na co dzień nauczyciele.

Wszelkie teoretyczne dywagacje naukowców, którzy nie mieli okazji poznać gruntownie warunków funkcjonowania szkoły czy przedszkola, nie przyczyniają się z oczywistych względów do podnoszenia jakości edukacji. Stąd też tak ważnym jest by zajęcia ze studentami prowadziły osoby posiadające nie tylko tytuły naukowe doktorów i profesorów, ale także wieloletnią praktykę w zawodzie nauczyciela, psychologa czy pedagoga szkolnego.

Pedagogika jest nauką o rzeczywistości, którą sama też w pewnym stopniu wytwarza. Teoretycy inspirowani są pomysłami i dokonaniem praktyków, a ci z kolei szukają wsparcia dla swoich innowacji, w teoretycznej refleksji naukowców.

Doświadczeni nauczyciele wiedzą, że do tego, by radzić sobie z realizacją zadań zawodowych w coraz bardziej złożonej rzeczywistości społecznej, konieczne jest posiadanie szerokiego, praktycznego doświadczenia, ale również pewnego zasobu wiedzy teoretycznej. Teoretycy i praktycy w dziedzinie pedagogiki potrzebują siebie wzajemnie, a świadomość tego faktu wśród nauczycieli szkół oraz przedszkoli potwierdzały wyniki badań sondażowych.

Nauczyciele zadeklarowali, że praktyki studenckie mogą odbywać się w ich placówce przez pięć dni w tygodniu (75% odpowiedzi). Studenci mogą uczestniczyć we wszystkich zajęciach po uprzednim uzgodnieniu tego z nauczycielem prowadzącym (75%). Zdecydowana (75%) większość respondentów chciałaby mieć wpływ na jakość uczelnianych programów praktyk studenckich poprzez aktywne uczestnictwo w ich konstruowaniu. Fakt dużego zainteresowania konstruowaniem tych programów dobrze świadczy o ich odpowiedzialności za jakość przygotowania nowej kadry pedagogicznej, a tym samym za jakość procesu dydaktyczno-wychowawczego realizowanego w szkołach i przedszkolach.

Jedną z charakterystycznych cech naszego życia społecznego jest jego zmienność – powstawanie nowych problemów, wyzwań, nadziei, aspiracji, oczekiwań. Zmianom ulegają poglądy, teorie, koncepcje, ideologie i doktryny. Pod ich wpływem zmieniają się także ludzkie potrzeby, m.in. w dziedzinie kształcenia, zatrudnienia, realizacji wielu życiowych celów. Planując współpracę placówek oświatowych z uczelnią warto o tym pamiętać i sukcesywnie aktualizować informacje o wzajemnych oczekiwaniach.

Wyniki jednego sondażu nie mogą nam służyć na lata. Należy możliwie często ponawiać badania, a najlepiej starać się monitorować rozwój sytuacji w zakresie kształcenia ustawicznego w sposób ciągły. W tym celu wielce pomocnym jest tworzenie, tak w placówkach szkolnych, jak i na uczelniach komórek organizacyjnych wyspecjalizowanych w organizowaniu realizacji i ewaluacji naukowej współpracy obu instytucji.

Szczególnie ważnym jest prowadzenie tzw. ewaluacji kształtującej wszelkie warsztaty, seminaria, kursy po to, by w porę zapobiegać skutkom nietrafnych wyborów treści i metod pracy przez prowadzących zajęcia. Powinni mieć oni świadomość, że praca dydaktyczna z osobami dorosłymi, posiadającymi spory bagaż doświadczeń zawodowych i życiowych istotnie różni się od pracy z uczniami i studentami. Niezbędna jest im zatem gruntowna wiedza z andragogiki, stanowiąca fundament kompetencji dydaktycznych do pracy z nauczycielami.

Ten kompetencyjny wymóg sprawia, że nie każdy z nauczycieli akademickich może niejako autentycznie prowadzić skutecznie zajęcia w ramach kształcenia ustawicznego – doskonalenia zawodowego praktyków dążących do pogłębiania i aktualizacji swoich kwalifikacji.

References

- Heller, M. (2016). *Wierzę żeby zrozumieć*. Wydawnictwo Znak i Copernicus Center Press.
- Kuźma, J. (2001). *Nauczyciele przyszłej szkoły*. Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej w Krakowie.